



Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Sciences

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 6, Sayı: 36, Nisan 2019, s. 23-43

ISSN: 2149-0821 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.16990/SOBIDER.4913>

Prof. Dr. Erdal FIRAT

St. Clements Institute - Yönetim Bilimleri Profesörü, prof.dr.erdalfirat@gmail.com

TÜRKİYE VE AVRUPA'DA KADIN VE KADININ SİYASETTEKİ YERİ

Özet

Toplumsal cinsiyet bir ferдин kimliğini ergenleşme döneminde değişiklik etkisini geleneklerin yeniden ortaya çıkarılması konusunda tartışılmıştır. Kadınların sahip oldukları kendi yaşam hayatlarını ve alanlarını oluşturan evin içinin, aile olarak bütünlüğünün korunarak sağlanması geleneğin sürdürülebilmesi için kadınların önemli olan bu konulara dikkat çekmektedir. Evin dışındaki alanlarda ise genellikle erkeğe öz olma değerleriyle ön plana çıkarıldığı gözlenmiştir.

Türkiye’de evin içi hiyerarşisinin, kadınlar ve erkekler olarak biyolojik olarak cinsiyet statülerine, karşıt şekilde oluşturulduğu görülmektedir. Dolayısıyla, kadınların iktidar ve yaşam hayat alanları, cinsel biçimde işlevsel veya işlevsiz biçimine göre değerlendirilmektedir. Türkiye’de kadınların yeri ve yakın sürede kadının konumunda meydana çıkan bazı özellikler toplumsal cinsiyet bakımından araştırılmaktadır. Bunun için de öncelikle, toplumsal cinsiyet açısından ve cinsiyet kavramları incelenmekte ve kadınların sorunlarına bir takım açıklık getirmektedir. Tarih içinde cinsiyetlerin ortaya çıkma hikayesi açısından geniş perspektifle; geleneksel, modern veya post-modern toplumlar üzerinde araştırmalar yapılmaktadır.

Bu makale, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler ile gelişmiş olan ülkelerde ortaya çıkan kadınların siyasete ve sosyal hayata katılımı ile ilgili mevcut durumun incelenmesini esas almaktadır.

Anahtar Sözcükler: cinsiyet, toplumsal cinsiyet, siyasi partiler, siyaset, kadın, siyaset ve kadın.

WOMEN AND WOMEN'S PLACE IN POLITICS IN TURKEY AND THE EU

Abstract

An individual's gender identity, perception and the impact of changes in puberty are discussed in the uncovering of the tradition again. Women make up the life of the house and the area of their lives, as a family tradition by maintaining the integrity of ensuring the sustainability draws attention to a case with the defense. In the area outside the house it is generally observed that highlighted the value of being self-men.

The interior of the house of the hierarchy in Turkey, as the social status of women, gender and biological gender as men, it is seen that formed in the opposite way. Thus, women's power and living life areas are evaluated based on functional or nonfunctional forms of manner. The place of women in Turkey and the position of women and changed features are being investigated in terms of gender. For this, first of all, in terms of gender and gender concepts are discussed and bring some clarity to women's issues. Our history as a broad historical context of the formation of gender in the traditional, rather research is done on modern or post-modern social societies.

This article is the basis for which the current situation is planned in order to endure developing politics and social life prior to those developed with underdeveloped and developing countries.

Keywords:gender, political parties, woman, politics, women in politics.

GİRİŞ

Cinsiyete dayalı ayrımcılık, gelişmekte olan ülkelerde çok daha yoğun yaşanan bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Ülkeler geliştikçe, sosyal, ekonomik, siyasal, hukuksal vb. konularda eksiklerini tamamlayabilmekte, toplumun refahını ve ülkenin kalkınmasına önemli destekler verebilmektedir.

Türkiye gelişmekte olan ülkeler kapsamında, en azından kadın eşitliği sağlayabilecek bir yönetim ve yaşam şekline gelebilmesi açısından, sosyal alandaki eksiklerini en kısa zamanda tamamlayabilmelidir. Kadınların yeterince yer almadığı bir toplumda demokrasiden de bahsedilememektedir. Toplumun önemli bir kısmını temsil eden kadınlar, neden kararlarda ve ülke kalkınmasında yeterince yer alamamaktadır? Bu sorunun, bilimsel olarak araştırılıp çözüm önerilerinin oluşturulması her bireyin görevi olduğu gibi, bilimin de ilgi alanına girmektedir. (Yumuşak, 2011)

Kadın ve erkeğin toplum tarafından beklenen sorumlulukları, toplum tarafından belirlenen roller olup toplumsal cinsiyet olarak adlandırılmaktadır. Toplum tarafından atfedilen sorumluluklar aynı zamanda bireylerden beklenen davranışlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Kişiyeye verilen roller çevrenin ve alınan eğitimlerin neticesinde şekillenmektedir. Cinsiyete dayalı ayrımcılık genelde yaşam içerisinde ortaya çıkabilen davranış türüdür. Çoğu zaman erkeğin egemen olduğu toplumsal bir davranış biçimi dikkate çekebilmektedir. Türkiye'de kadınların çalışma hayatında yer aldığı meslekler basit, hafif, zor olmayan, az sorumluluk isteyen alanlardan olacağı düşüncesi yaygındır. (Zorlu, 2011)

Kadınların siyasal yaşamlarında, iş hayatında karar alma mekanizmasında, çoğunlukla eşit olmayan paylaşımla karşılaştıkları söylenebilir. Günümüzde kadının karar mekanizmasında yer alması ciddi anlamda eşitsiz uygulamalarla karşı karşıyadır. Siyasal alanda kadınların, seçme ve seçilme hakkı, erkeğin egemen olduğu toplumda daha arka plana kalmaktadır. Toplumun önemli bir çoğunluğu oluşturan kadınların, siyasal platformda yok denecek kadar az olduğu söylenebilir. Kadınların toplumdaki yerini anlamak için aşağıdaki soruları sormak mümkündür; neden toplumun yarısını temsil eden kadınlar, siyasal yaşamın birçok alanında yer almamaktadır? Kadınlar siyasal arenada yer almadıkları halde erkekler tarafından temsil edilebilir mi? Kadının temsil edilmediği ve eşitliğin söz konusu olmadığı siyasal ortamlarda, gerçek bir demokrasi var mıdır? Gerçekten kadının temsil edilmediği toplumlarda, kamuoyunun temsilinin gerçekleştiği söylenebilir mi? (Nesin, 1992)

Toplumsal cinsiyet eşitliği kavramı, erkekler arasındaki güç kullanımı ve fırsatları eşit olarak kullanmayı ifade etmektedir. Eşitliği ilgilendiren kavramlar, aile, eğitim, siyaset, sağlık, çalışma hayatı gibi alanları kapsamaktadır. Toplumda çalışan kadın nüfusun artırılması, gelişmiş ülke ekonomilerinde gelişmenin büyütülmesi politikası olarak ta görülebilmektedir. Kadın emeğinin ülke ekonomisi açısından önemi, ekonomik büyümenin sürdürülebilirliği, gelir bölüşümü eşitliği, sosyal yapının dönüşümü gibi birçok alanda etkili olmaktadır. Kadınların işgücüne katılım oranının çok düşük kalması, öncelikle kaynakların etkin kullanılabilmesi açısından önemli bir sorun olarak göze çarpmaktadır. Kadın emeğinin çalışma hayatında yeterince yer almaması ekonomik kalkınma açısından da birtakım olumsuzluklara neden olmaktadır. Kadınların iş hayatında yeterince aktif olmaması sosyo-ekonomik yapıyı etkileyerek büyüme noktasında boşluklara sebep olmaktadır. Ekonomik büyümenin geliştirebilmesi için gelir paylaşımının adaletli bir şekilde uygulanmasına önem verilmelidir. (Aytekin, 2014)

Cinsiyet Kavramı

Cinsiyetin toplumsal-kültürel anlamına karşılık gelen sözcük ise gender sözcüğüdür. Cinsiyet sözcüğü, biyolojik olarak dişi ve erkeği, yani cinsi ifade etmekle birlikte, cinsiyetin sosyal ve kültürel anlamını da ifade eder. Bu tür çalışmalarda, cinsiyetlere yüklenen farklıların “doğal”, “biyolojik”, “evrensel” ve “ilahi” olduğuna dikkat çekilmiştir. Daha sonraları cinsiyetin üzerine yüklenen toplumsal kısmını ifade etmek için “gender” kavramı kullanılmıştır. Yakın tarihlere yapılan çalışmalar ise cinsiyetlere yüklenen anlamların özelliklerini davranış şekli olarak toplumsal ve kültürel zaman diliminde farklılıklar gösterdiği açıkça ifade edilmektedir.

Erkeklerle kadınlar arasındaki farklılığın her ikisinden de kaynaklandığı görülmektedir. Bu farklılığın ise başka sebepler olarak görülmesinin hiç de olumlu ifade edilmediği görülmüştür. Toplumsal cinsiyet (gender) sözcüğünü, feministler, erkekler ile kadınlar arasındaki değişikliklerin sosyal ve kültürel olarak tercih etmektedirler. Çünkü biyolojik ve sosyal etkenlerin de cinsiyet ile çok yakın olduğu, bu ikisini anlam olarak ayırmanın çok zor olduğu belirtilmektedir. (Dökmen, 2009)

Toplumda Cinsiyet ve Kazanılmış Statüler

Toplumda cinsiyet kavramı, bireye atfedilmiş bir rol olarak tanımlanır. Bireylerin üstlenilmiş rolleri üzerinde, herhangi bir kontrol bulunmamaktadır. Dolayısıyla kazanılmış statüler,

bireylerin aldıkları eğitimler ve meslekler üzerine kazanılmıştır. Böylece cinsiyet temel bir statüdür. Bunun sebebi ise toplumlarda, cinsiyetin sosyal anlama önemli derecede sahip olmasıdır. Bütün toplumlarda kadınlar, genellikle eşlik ve annelik gibi toplumsal cinsiyetleri, erkekler ise üstlendikleri mesleki unvan, gibi statülere sahip olarak tanımlanabilir. Bir atfedilmiş rol olan cinsiyeti ise değiştirilemez. (Demirbilek, 2007)

Cinsiyet aslında temel bir kimlik yani temel statüdür. Bunun tersine alınan eğitim ve meyzetler değiştirilemez. Cinsiyet, toplumsal hayatta çok önemli bir sosyal anlam ifade eder. "Bu bağlamda kadınlar, çoğunlukla annelik ve eşlik gibi toplumsal cinsiyetleri ile erkekler ise mesleki unvan gibi statülerle tanımlanırlar ekleri aracılığıyla kazanılmış statülerini belirleyebilirler". (Tunç, 2009) Cinsiyet statüsü değiştirilememektedir. Nedeni ise cinsiyetin toplumsal hayatta önemli sosyal anlama sahip olmasıdır. Böylece kadınlar, genellikle eşlik ve annelik gibi bilinen toplumsal cinsiyetleri ile erkeklerse mesleki unvan vb. rollerle tanımlanmaktadır. (Sullivan, 2003)

Günümüzdeki toplumlarda birçok gelişme ve değişimin geleneksel adetlere göre şekillenmektedir. Geleneksel olarak toplumsal cinsiyet kuramlarını köklü olarak yok saymak, kaldırmak yeni biçimsel anlamlar vererek üretmek söz konusu olabilir. Statü ve roller ile değişim ve durumun, kadının aleyhinde sınırlamalar ve baskılar geleneksel toplumsal anlayış biçimi ise tartışılmalıdır. "Bu bağlamda günümüz kent mimarisinde, teknolojik araçlarda, kitle iletişiminde, eğitim sisteminde, siyasi propagandalarda sonradan yaratılmış cinsiyet ayrımları farklı biçimlerde var olmaktadır". (Gül, 2009) Bu bağlamda modernleşme, geleneksel toplumda kıyaslandığında kadına baskı ve sınırlandırma, cinsiyet anlayışı önemli ölçüde devam ettirilmektedir. Güncel olarak, toplumlarda çok fazla değişim ve gelişim adetlere göre biçimlendirilmektedir. Köklü olarak cinsiyet kuramlarının oluşturulması kültürel beklentilerin hayata geçirilmesine bağlıdır. (Doğan, 2011)

Belirli bir kültürdeki cinsiyet rolleri ise erkeklere ve kadınlara karşı olan tutum ve davranışlar olarak bilinmektedir. Birçok kültür, kendi içerisinde erkeğin ve kadının davranış biçimini tayin eden cinsiyetler belirli rollere sahip olmaktadır. Statü ve roller hangi sektörde olursa olsun, toplum içinde farklı özellikler göstermektedir. Bu özellikler meydana gelişi ise o statüyle bağlı olan düşüncelerin gerçekleşmesidir. Aslında statüler sosyolojide de anlatıldığı gibi statülere tabidir. Ayrıca bu roller arkasında da birçok değeri kapsamaktadır. Yani belirli bir statüye sahip olmak bireyden beklenen toplumsal beklentiyi göstermektedir. Bu bağlamda bir toplumda cinsiyet statüsü ve rolü o toplumun içerisindeki bireylerin toplum karşısında hal, tavır, alışkanlık ve değerleri için çok önemlidir. (Erkal, 1996)

Toplumsal Cinsiyet Kavramı

Erkeğin ve kadının toplum içindeki davranış rollerini belirleyen, cinsiyet kavramıdır. Cinsiyet kavramı, bireyin biyolojik olarak farklılaşmanın beraberinde getirdiği kadının ve erkeğin, sosyal olarak toplumsal değerini içermektedir. Cinsiyet kavramı, toplumda kadın ve erkekler arasındaki toplumsal, psikolojik, kültürel ve sosyal özellikleri de dikkate almaktadır. (Ersoy, 2009)

Toplumsal cinsiyet kavramı (gender) sözcüğü erkek ya da kadının olması için toplumun ve sosyal yapının kültürünün yüklediği manayı ifade etmektedir. Bu yapı ise kültürel ve genellikle

kişilerin yapılarıyla yakından ilişkili ve psikolojik farklılıklarında kapsamaktadır. Toplumsal cinsiyet denildiğinde, erkeksi ya da kadınsı olarak tanımlanan psikososyal özelliklerdir. (Tunç, 2009) ancak, toplumsal cinsiyet, cinsiyeti tamamıyla birbirinden ayırmamak oldukça zordur. Sosyal kültürün erkekten ve kadından beklentileri (toplumsal cinsiyet) erkeğin ve kadının yaradılış olarak bedenlerine (cinsiyet) ilişkin söylemlerden tamamen farklı değildir. Toplumsal cinsiyetin sosyal ve kültürel yapıları da biyolojik olarak aslında cinsiyeti içermektedir. Çoğunlukla erkekler ve kadınlar arasındaki bazı değişikliklerin biyolojik mi ya da, kültürel mi olduğunu anlamak mümkün olamamaktadır. Aslında çoğu zaman bu farklılıkların her ikisinin etkisinin sonucudur denilmektedir. (Dökmen, 2009)

Toplumsal Cinsiyet ve Eşitlik

Kavram olarak “cinsiyet” erkekler ile kadınlar arasındaki uluslararası biyolojik özelliklere dikkat çekerken, “toplumsal cinsiyet” kavramı, erkeklerle kadınlar arasındaki sosyal ilişkileri, belirli bir kurala göre tanımlamaktadır. Toplumda genellikle cinsiyet ilişkileri, yaşamın birçok alanında erkeklerin kadınlara göre daha baskın olduğu anlaşılmıştır. Toplumsal hayatta, kadınların genellikle ikinci plana atıldığı ve adil olmayan güç ilişkisi olduğu açıkça bellidir. Genellikle erkeklere görev verilen işlerde, özellikle kadınlara verilen göreve göre daha büyüktür. Toplumun erkeğin ön planda tutulduğu fikirler öne çıkabilmekte ve zamanla bu durum uygulamalara da yansımaktadır. Dolayısıyla, politikalar ve sosyal yapılar genellikle kadın yerine erkek egemenliği üzerinden belirlendiğinde; bu durum, kendiliğinden toplumsal cinsiyet eşitsizliğine sebep olmaktadır. (Connell, 1998)

“Toplumsal cinsiyet eşitliği, kadınlarla erkekler ve kız çocuklarıyla erkek çocukları arasında hak, sorumluluk ve fırsatlara erişimde eşitlik anlamını taşımaktadır”. (Uguz ve Topbaş, 2014) Yani toplumsal cinsiyet eşitliği, kişisel olmaktan kaynaklanan fırsatların erkek veya kadın olarak yaratılmasıyla bilinmektedir. Gerçekte ise eşitlik, erkeklerle kadınların “aynı olmaları” anlamına gelmemektedir. Sonuç olarak, toplumsal cinsiyet eşitliğinin var olabilmesi için, erkeklerin ve kadınların farklı olmalarının düşüncesini ortaya çıkarmaktadır. (UN, 2008)

Toplumsal cinsiyet eşitliği ise kalıplaşmış bir fikir olmaktan çok bir zaman sürecidir. Bu zaman süreci toplumsal cinsiyet ilişkilerini daha adil, daha eşitlik, daha demokratik ataerkillikten daha uzak biçimde değiştirilmesini hedef almaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitliği, erkeklerle birlikte kadınların da dönüşümüne sebep olan uzun bir süreç anlamına gelmektedir. Yapılan araştırmalar toplumsal cinsiyet eşitsizliğini erkeklerin toplumsal cinsiyet kimliklerini toplumun önyargısını beraber ortaya koymaktadır. Bu açıdan toplumsal cinsiyet eşitliğini kabul eden, toplum erkeklerin düşüncelerini, ataerkil kimliklerini yeniden biçimlendirmesi ve kadınlarla ilişkilerini davranış olarak, şekillendirmeleri gerekmektedir. (Connell, 1998)

Bütün toplumlarda cinsiyet eşitliği denildiğinde hem niteliksel hem de niceliksel olarak ifade edilmektedir. Niceliksel denildiğinde, kadınların adil/eşit temsillerine göre toplumsal ve sosyal dengenin kurulmasına yöneliktir. Niteliksel ise, önceliklerin oluşması zaman sürecinde erkeklerle kadınların eşit şekilde adil olarak yararlanmaları anlamına gelir. Aslında karar verme planlama ve pratiğe geçme süreçlerinde erkeklerle kadınların farklı statüleri bulunmaktadır. Bunlar farklı algı, ihtiyaç, çıkar ve eşit değerler verilmesi anlamına gelmektedir. Cinsiyeteşitliği denildiğinde ilk akla gelen toplumlarda niceliksel ve niteliksel olarak anlatılmaktadır. (UN, 2001)

Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği (TCE, SocialGenderInequality) problemi toplumsal, kültürel, ekonomik ve siyasal yaşamda birçok kategorilere cinsiyete bağlı olarak vurgu yapılır. TCE sorunu bu bakımdan sosyoekonomik alanda eşitsizlik yansıması olarak; siyasal veya ekonomik etkileşim olanakları, eğitim fırsatları, mülkiyet olanakları, sosyal güvenliğe sahip olma, kaynakları iyi kullanabilme, gelir dağılımı problemi gibi sebeplerle cinsiyete bağlı boşluklar meydana gelmektedir. (Aytekin, 2014)

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin dünya genelinde olduğu gibi ülkemizde de önemli bir sorun teşkil eder. Kültürel, sosyal, siyasal alanda bu eşitsizliklerin bir sorunu olarak, özellikle de maddi yönden daha çok yaşanmaktadır. Kadınların çalışma gücü ve ekonomik girişimcilik, gelir seviyesinin düşüklüğü, yetersiz eğitim, illegal yollardan çalışma yaygınlığı, sermaye açığı toplumsal cinsiyet eşitsizliği bu sorunun ise ekonomik açıdan çok önemlidir. Günümüzde ekonomik yönde cinsiyete bağlı meydana gelen bu eşitsizlikler, kadınların emeklerinin etkin olarak kullanılmasını engellemektedir. Ülkemizde, ekonomik gelişme, bölgesel büyüme, kalkınma ve gelir oranı ve kamusal finans gibi önemli makroekonomik sıkıntılara sebebiyet vermektedir. Dolayısıyla bu sorunların olması, özel üretim özelliği olarak kadınların emeği en uygun şekilde kullanılabilmesi de sağlanamamaktadır. (Aytekin, 2014)

Toplumsal Cinsiyet Roller

Statü, rol ve kuram, toplumsal yaşamın kişilere attığı beklentileri, rolleri anlatmaktadır. Toplumsal hayat ise, bireylerin birbirlerinden beledikleri davranışlar ile oluşmaktadır. Bu bağlamda, toplumsal cinsiyet rolü de toplumun kabul ettiği bireylerin, görevlerinin cinsiyet rolüyle ilişkili olarak ifade edilmesidir. Sosyal ortamlarda, erkekliğin ve kadınlığın toplumsal cinsiyet rolleri olarak, ifade edilmektedir. Erkeğe ve kadına yakışır şekilde cinsiyet rolü uygun görülen, kişilik farklılıkları olarak anlatılmaktadır. Kadına yakıştığını ifade edilen davranış biçimi kadınsı, erkek için yakıştırılan davranış biçimi ise, erkeksi olarak tanımlanmaktadır. Bireylerin toplumsal ortamına göre kadınsı ve erkeksi rollerin, cinsiyetten daha bağımsız olarak değiştiği söylenebilmektedir. (Dökmen, 2009)

Toplumsal faktörler, cinsiyet rolü gelişimini etkilemektedir. Zaman olarak, toplumsallaşma sürecinin cinsiyet rollerinin gelişimine katkı sağladığını bilmekteyiz. Aileler, arkadaş grupları, eğitimciler ve topluma hitap eden kitle iletişim faktörleridir. Toplum tarafından onay gören davranış biçimlerinin, kabul edilmesi toplumsallaşmayı ifade etmektedir. Dolayısıyla bu faktörlere de toplumsallaşma ve zaman değişkenleri denilmektedir. Bir çocuğun nasıl geliştiğini anlamak için, çocuğun kendi iç dünyasında bulunduğu ve bu değişkenlerin çevresel olarak oluşturduğu yapıyı anlamak gerekir. Çocuk bulunduğu ortam içinde cinsiyetine göre öğreneceği tüm davranışları gözlemleyerek, ödüllendirilerek veya cezalandırılarak öğrenmektedir. Böylece sosyal çevrede yetişen erkek ve kız çocuktan farklılıklar beklenmektedir. (Gökkaya, 1994)

Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları (Stereotypes)

Toplumsal yaşamda insanlar, gruplar ile ilgili birtakım yargılar ile hareket emektedirler. Bu kalıplaşmış yargılar ise grupla ilgili inanç, bilgi ve isteklerimizi kapsayan bilişsel kuramlardır. Cinsiyet, ırk, ulus, yöre, unvan vb. birçok gruplara ait bireylerin, esasında çok başarılı işler yapabilecekleri özelliğine sahip oldukları görülmektedir. Bu kişilerin gruplara ayırarak aynı özelliği sahipmiş gibi algılanma düşüncesi, kalıp yargı olarak ifade edilir. Bu kalıpsal yargılar ise belirli bir gruba ait bireylerin oluşturduğu farklılıklar ile ilgilidir. Bu düşünce biçimi ise sistemli olarak oluşturulmuştur. Sosyal toplumun, grup olarak yargıları olarak ifade edilir. Erkek ve kadın için kabul görülen rollere cinsiyet rollerine uygun kalıp yargılar denilir. (Dökmen, 2009)

Önyargılar, bir takım gurupların ve üyelerin zihinsel olarak temsilcileridir. Gurup üyeleri gerçek, değişmez olan farklılıklarından değil, o var olan grubun sosyo-ekonomik oluşumundan kaynaklanmaktadır. Bazı kalıpsallaşmış yargılar ise özellikle hiç hoş olmayan gruplara karşı daha kolay geliştirilmektedir. Bu grupların üyeleriyle karşılaştırılma yapılması hemen uyarılarak o kişilere nasıl düşünce–davranış biçimlerini belirlemektedir. Kalıpsallaşmış yargılar özellikle bilişsel ve kısa kestirme yollar olarak vurgulanır. Yani fazla çaba ve düşünme gerektirmeyen, karşılaştırılan duruma göre uygunluğunu bilmeden, kabul edilmektedir. İnsanlar kişilere karşı ön yargıları doğrultusunda özellikle bilinçsizce genel tepkiler vermektedirler. Bu kalıpsal yargılar doğru olmadığı gibi genellikle de dikkate alınmazlar. (Dökmen, 2009)

Bilinmiş güçlü ön yargıların çok bahsedilen kategorilerden biri de cinsiyet olgusudur. Toplumsal olarak, bir grubun kadınların ve erkelerin öne çıkartılmalarını beklenen özelliklere toplumsal cinsiyet kalıp yargıları denilir. Erkek ve kadın için de uygun görülen bazı rol ve faaliyetlere cinsiyet rollerine ilişkin kalıp yargılar denilmektedir. Bir cinsiyet diğer cinsiyete oranla az ya da çok nitelendirildiğinde akla gelen özelliklere de cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıp yargılar denilmektedir. Genellikle bu durum, kültürel farklılık olmakla birlikte kadınların ilgili, bakıcı, verici, zayıf olma ve benzeri özelliklere sahiptirler. Erkeklerin daha aktif ve başarılı oldukları, düşünülmektedir. Ailenin ve diğer toplumsal kurumların kalıp yargılarının sürdürülmesinde payı oldukça büyüktür. Ayrıca, kitle iletişim araçlarının reklamların, çocuk kitaplarının, kulüp ve film sektörünün, toplumsal cinsiyet yargı kalıpları üzerinde etkisi söz konusudur. (Dökmen, 2009)

Tarihsel Süreç İçinde Kadının Siyasal Katılım Serüveni

Kadınlar tarihsel süreç içerisinde doğu, batı ayrımı yapmaksızın siyasal anlamda var olabilmek adına sancılı süreçlerden geçmişlerdir. Ortaçağda kadının insan olup olmadığı tartışılırken, günümüze baktığımızda hala tam anlamıyla kadının her alanda rahatça var olamadığını görebilmekteyiz. Kadınlar, siyasal katılım gerçekleşirken katılımı dahil olmuş olsalar da siyasi partilerin içerisinde etkin şekilde rol alabilmeleri ancak 20.yüzyılın ikinci çeyreğinden sonra gerçekleşmiştir. (Geçgin, 2009) 20.yüzyıla varana dek siyasal faaliyetler yalnız erkeklere tahsis edilmekteydi. Bunu altında yatan temel neden; özel alan ve kamusal alan ayrımıdır. Bu ayrım, günümüz modern liberal toplumlarına özgü olmamakla beraber, Eski Yunan'da Aristoteles'te iki ayrıma varmıştır. (Usal, 2010) Aristoteles, "Eşitliğin en mümkün ölçüde sağlanması, tüm vatandaşların tam olarak ve benzer bir şekilde kamu yönetimine katılımıyla gerçekleşir. İnsan siyasal bir hayvandır" (Tuncay, 1975) diyerek siyasetin insan için ayırt edici bir özellik

olduğunu vurgulamıştır. Fakat öte yandan siyasetle herkesin uğraşamayacağını, yalnızca erdemli ve üst sınıfta olanların uğraşabilecekleri bir faaliyet olduğunu savunmaktadır. Yani köleler, kadınlar, üst sınıfta ve bilge olmayanlar siyasi faaliyetlerin dışında kalmaktadır. (Philips, 1995)

Bu özel ve kamusal alan ayrımının temeli, 18.yüzyıl toplum sözleşmesine dayanmaktadır (Usal, 2010:8). Kadın doğası gereği ve insani hak olarak özgürdür. Fakat toplum sözleşmesi ile erkeklerin kamusal alanda faaliyet gösterdiği ve kadınların temsilcileri olması gerçekleştirilmiştir. Böylece, kamusal alanda erkek egemendir, ev ise kadınların özel alanıdır ve kadınlarda bu özel alana aittir. Kamusal alanda kadının temsilcisi erkektir. Ancak Sanayi Devrimi ile iş gücüne duyulan ihtiyaç kadınları kamusal alana yöneltmiştir. Feodal düzendeki bu özel ve kamusal alan olarak bulunan keskin ayrım, kapitalizmle, kapitalist toplumlarda da şekil değiştirerek devam etmiştir. (Usal, 2010)

Sanayi Devrimi ile birlikte ekonomik anlamda ayakta durabilen kadınlar, siyasal anlamda da var olabilmek istediklerinde ise reddedilmişlerdir. Ancak ilerleyen dönemlerde ve İsviçre, Fransa'da daha geç olmak suretiyle siyasal anlamda oy kullanma haklarını elde etmişlerdir.

Bütün bu süreçler sonucunda değişmeyen tek şey kadının siyasetle olan ilişkisidir. Kadın toplum sözleşmesinden, birey kategorisinden ve kamusal alandan dışlanmış ve sonuç olarak özgür olan kadın erkeğe bağımlı hale gelmiştir. (Usal, 2010)

Kadınlar tarihsel süreç içerisinde, erkekten daha güçsüz ve zayıf görülmüştür. Kadın yalnızca evde yemek yapar, annelik yapar düşüncesi ile yüzyıllardır kadın çalışma yaşamından ve siyasal alandan dışlanmış.

Ardından çağdaş yaşama geçiş ile birlikte, 19. Yüzyılda ortaya çıkan feminist hareketlerle kadınlar kendi haklarının farkına varmışlardır. 19. yüzyılın ilk yarısında ortaya çıkmasına rağmen, 19. Yüzyılın son çeyreğinde hayata geçirilmiş feminist hareketler (Usal, 2010) kadınların siyasal anlamda da istekte bulunduğu önemli bir dönüm noktasıdır. Feminist hareketlerle birlikte kadın hakları bilincinin doğması ile daha demokratik anlayış hüküm sürmeye başlamıştır. Türkiye'de kadınların erkeklerle eşit haklara sahip olması, birçok farklı dünya ülkesinden önce gerçekleşmiş, orijinal ve değişik bir süreçten geçmiştir. 1923 tarihinde Cumhuriyetin ilanı ile birlikte birçok Avrupa ülkesinden önce kadın ve erkeğin siyasi katılımı eşitlenerek, seçme ve seçilme hakkı getirilmiştir. Demokratik hukuk anlayışının benimsenmesi ile kadın siyasi faaliyetlerde yer alabilmesi mümkün olmuştur.

Türkiye'de kadınlar 3 Nisan 1930'da yerel seçimlerde 5 Aralık 1934'te milletvekili seçimlerinde seçme ve seçilme hakkını erkeklerle eşit bir biçimde elde ederek, siyasal anlamda çok önemli roller elde etmiştir.

Genel anlamda günümüze baktığımızda da kadınlar hala erkekler ile eşit statüye sahip bireyler olarak görülmemektedir. Gerekli yasal düzenlemeler gerçekleştirilmiş olsa bile siyaseti erkek işi olarak algılayan toplumlar çoğunluktadır. Bu algı aslında aileden başlayıp, sosyal yaşamın hemen her kesiminde bilinçaltına vurgulandığından kadınlarımız hala henüz cesurca siyaset sahnesinde yer alabilmiş değillerdir.

Öncelikle ailede anne, baba, abi, kardeş doğrultusunda oy kullanma alışkanlığından itibaren günümüzde sıkça rastladığımız kadına uygulanan şiddet, cinsel istismar, ev işlerini sırtlanan bir kadın siyaset sahnesinde çekingen kalmaktadır.

Türkiye tarihinde en güzel örneği; 90'lı yıllarda başbakan olan Tansu Çiller'dir. Çiller, söylemleri ve kadın olarak siyasette güçlü duruşu ile dikkat çekmiş ve birçok kadını siyasete özendirmiştir. 90'lı yıllardan itibaren siyasi partilerde böylece kadın faaliyetlerini hızlandırmıştır. Ayrıca 1990 ve 2004 arası dönem de kadınların siyasi partilerde yer alarak üyelik, adaylık gibi faaliyetlerinde yükselme olduğu görülmüştür. Fakat günümüzde hala ilk kadın kaymakam, ilk kadın başbakan diye ayırdığımız sayılı örneklerin, erkekler için fazlaca oluşu siyasal katılım anlamındaki aradaki farkı gözler önüne sermektedir.

Kadınların Siyasal Katılımını Etkileyen Temel Faktörler

Kadınların siyasete katılımları, özellikle gelişmemiş ülkelerde arzu edilen seviyelerde olmamaktadır. Kadınların siyasete katılımlarını etkileyen; aile desteği, eğitim, meslek, yaş ve gelir düzeyi gibi hususların iyileştirilmesi gerekmektedir.

Türkiye'de de erkek ve kadınların toplumsal yaşamın çeşitli olaylarla ilgili yaşadıkları tecrübeler sonuç itibari ile birbirinden farklıdır. "Erkeklerle karşılaştırıldığında, kadınların siyasete farklı düzey ve farklı nedenlerle katıldığı ve siyasal konular hakkındaki tutumlarının erkeklerden farklılaştığı öne sürülmektedir." Bu durumun, yaş, eğitim, iş hayatı, sosyal haklar, çevresel faktörler gibi düşünüldüğünde daha gerçekçi olduğu söylenmektedir. (Çağlar, 2011)

Toplumsal cinsiyete dayalı işbölümü, siyasi kültür, sosyo-ekonomik sebepler, siyasal bakış ve siyasal merak siyasal düzenin yapısı olarak incelenebilir. Birçok kadının bilincinde olduğu, kadının siyasete katılımında genellikle önüne geçen farklı sebepler toplumsal cinsiyete dayalıdır denilmektedir. (Çaha, 1999)

"Kadınların siyasete katılımında aile desteği öncelikli bir etken olarak yer almaktadır." Yapılan araştırmalar da siyasi partilerde görevlendirilen kadınların, birçoğunun da aile ve akrabaları parti üyesidir. Türk toplumunda, siyasi partilerde kadınların en önemli çalışmalarından biri olan, "parti kadın kollarının" oldukça etkili olduğu belirtilmektedir. Siyasi partiler genellikle mitinglerle, oy verme, desteklenme, örgütlenme bilinci, sahaya inme (çalışma) noktasında aracı kabul edilen kadınlar kendilerini gösterirler. Toplumsal yapının içinde yer alan ve sosyal ortamların da kabul ettiği ölçüde ait olabilmektedirler. Ülkeden ülkeye değişiklikler gösterse de kadınlar, birtakım sosyal ve kültürel çevre olarak, aile sorumlulukları gibi konuların da etkisiyle siyasette oldukça yer almaktadırlar. (Çadır, 2011)

Toplumsal cinsiyet kavramının, temelini oluşturan siyasi iktidar ilişkisi, cinsel ve dini inanışlar oluşturmaktadır. Bunu örnekle açıklayacak olursak; toplumsal yaşam biçiminde erkeğin, her alanda kadına göre daha egemen güç oluşturması ve bilinçaltında kadının gelişimini kısıtlayan kurallara bağlı kalarak, kadını eve bağımlı kılmış olması ve kendi iktidarını daha güçlendirmiş olup, öne çıkarması kadını pasifize etmiştir. Böylelikle toplumun siyasi iktidar düşüncesi, kadın konusunu, siyasetten uzaklaştırmayı başarmıştır. Örf ve adetler kadının yerinin, öncelikle ailesi ve evinin sorumlulukları "özel" olarak sınırlanmıştır. Geçmişten günümüze kadar görüldüğü gibi, "kamusal" yaşamın farklı alanlarında da erkek egemen gücünü kurmuşlardır. Toplumsal hayatın bu cinsiyetçilik düşüncesi benimsenmiş olup; sadece bireyleri cinsiyetleri ile değil kişilikleri ile de biçimlendirmektedir. Bu düşünce biçimi ise, siyasetin baskıcı rolü toplumda kadını, erkeklerin iktidarına boyun eğdirmek zorunda bırakmıştır. (Heywood, 2007)

Toplumda siyasete katılımı, eğitim ve meslek gibi unsurlar önemli etkenlerdendir. Toplumsal hayata bakıldığında, demokrasinin eksiksiz kabul gördüğü, erkek-kadın seçilme ve seçme durumları ve meclise yansımaları aslında bir ölçüdür. Erkeğin egemen kabul edildiği geleneksel ve kültürel düşüncenin, toplumda hâkim olması benimsenmiştir. Cinsel ön yargılar ve kadının yeterince eğitim almaması, siyasette cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına engel olmaktadır. Türkiye’deki kadınların eğitim seviyesi, okuma-yazma dağılımı, siyasi yaşama ve çalışma hayatına aktif rol alması kadın sağlığı konusundaki gelişmeler, erkeklerle kadının eşit olmadığını ortaya koymaktadır. Bu nedenle, kadınların temsil eşitliği birçok sebeple önemli engellerle karşılaşmaktadır. (Çağlar, 2011)

Toplumsal cinsiyet biçimlendirilmiş olan kadının, seçtiği meslek kadınlık sorumlulukları kavramı ve etkinlik biçimi esas görülmektedir. Meslek seçmede kadının yani cinsiyetin öne çıkması demektir. Cinsiyetçi ayırımın, kuralları meslek seçmede sorumluluk olarak biçimlenmesi, yaşamı da daha cazip hale getirmektedir. Kadının ve erkeğin toplumsal hayatta bu kuralların olması, daha avantajlı olduğu söylenmektedir. Kadın işi, erkek işi insanlara daha duyarlı ve özenli, davranma biçimini sunmaktadır. Bu ayrımcılığın, şekil olarak değiştirirse de uzun süreceği düşünülmektedir. (Bell, 2003)

Kavram olarak kadın mesleği anlayış biçimi ise toplumsal cinsiyet olarak ele alındığından, biyolojik farklılık olarak oluşturulmuştur. Ancak yine de toplum tanımladığı gibi kadınlığın özelliği olarak dikkat çekmektedir. Her meslekte “kadın” olarak var olunamayacağı düşüncesi de çok önemlidir. Bir takım meslekler otorite, rekabet ve zor şartlar oluşturmaktadır. Femininliği ölçülü olarak yıpratıldığı savı ağır basmaktadır. Kadını “efemenin kılan iş kolları mıdır? Kadın mesleği? Araştırmalarda gösteriyor ki bu sorunun, çoğunlukla bir evetle cevaplandırıldığı bilinmektedir. Bir kadını hassasiyet, zarafet, estetik, nezaket, şefkat, duygusallık, incelik vb. gibi farklılıkları kabul görmüştür. Bu özellikleri gerektiren meslekler, kadın mesleği olarak nitelendirilmiştir. Erkek değerlerini kapsayan iş kolları ise kadının, kendine ait özelliklerinin yıpranacağı ya da değer kaybedeceği düşünülmüştür. (Tan, 1996)

Geçmişten günümüze kadar siyasal katılım ve gelir arasında araştırılmış bir ilişkinin var olduğu açıkça bellidir. Genellikle siyaset bilimcileri de gelirin yükselmesiyle, kişilerin siyasal ilişkilerinin de geliştiğini söylemektedir. Bireylerin, gelir düzeyi kadınların siyasal yaşama atılmaları siyasi partilerin Kadın Kollarının Görevi TBMM’de Grubu Olan Siyasi Partiler özellikle Ankara ili (Türkiye Büyük Millet Meclisi), 14 farklılıkta ifade edilmektedir. Siyasal katılım ve kazanç seviyesi olarak yapılan araştırmalarda düşük kazanç statüsündeki insanların “öncelikle temel ihtiyaçlarını” ve ailevi sorumluluklarının ilk sırada yer aldığından bunun dışında bırakmıştır. Bu bağlamda, eğitim seviyesi yüksek olan, bir toplumun gelir seviyesi de iyi olacağından, insanların siyasal platformda yer alması, daha fazla görevlendirme arzusu oluşturduğu söylenmektedir. (Gücük, 2006)

Yapılan araştırmaların “gelirin artmasıyla siyasal katılım düzeyinin de artacağı” konusunu açıkça ispatlayan bulgular vardır. Siyasal katılmayı yükseltici olarak gelir düzeyinin etkili olmasını her zaman her yerde siyasal katılımıyı çoğalttığını söyleyemeyiz. Ancak yüksek sosyal ve ekonomik seviye ve gelir düzeyine rağmen siyasal katılımı her ne kadar tersi görünse de genel olarak gelir seviyesinin yüksek olması siyasal katılımı büyük oranda artırdığını söyleyebiliriz. (Dursun, 2006)

Toplumsal yaşam alanı dediğimiz insanların edindikleri çevresel faktörler de siyasal katılım oranını etkilemektedir. İnsanların yaşam alanları sıkı bir ilişki söz konusudur. Geri kalmış ya da gelişmiş şehirlerde yaşayan insanlar çeşitli sosyo-ekonomik özelliklerden etkilenmektedir. Dolayısıyla modernleşmenin önemli bir özelliğini taşıyan kentleşme, siyasal katılma oranının uyarılmaktadır. Bir takım kültürel ortamlar hazırlanmaktadır diyebiliriz. Büyükşehirlerde yaşayan insanlar kırsal şehirlerde yaşayanlara nazaran daha çok siyasal yaşama katıldıkları gözlenmiştir. Kent hayatı insanların siyasal hayata daha oluşumu bakabilmeleri için gerekli altyapıyı hazırlamaktadır. Bu bağlamda büyükşehir hayatının “topluluk” olgusunu zayıflattığı ve siyasal katılmayı olumsuz etkilediğini siyaset bilimcileri her zaman savunmuşlardır. (Öztekin, 2001)

Avrupa ülkelerinin tersine bizim ülkemizde “yerleşim biçimi” ve “oy verme davranışı” araştırıldığında az gelişmiş yerlerdeki, seçimlere daha çok katıldıkları belirtilmektedir. Baykal'a göre, “Türk köylerinin, diğer birçok ülkeden farklı olarak birbirine yakın evler halinde kurulmuş olması ve köylülerin birbirleri ile toplu, devamlı ve yakın temas halinde bulunması” sosyal otoriteyi artırarak oy vermeyi etkilemektedir. Siyasal katılımın “oy verme” olarak düşünüldüğünde, kırsal kesimlerde (kişisel siyasal katılım) sayısal olarak daha çok olduğu; fakat ‘oy vermenin toplumsal siyasal katılım oranının gelişmiş alanlarda siyasal katılımın niteliksel olduğu söylenmektedir. (Baykal, 1970)

Türkiye’de 1935-2011 Yılları Arası Kadınların Parlamentoya Katılım Oranları

Kadınlar Türkiye’de 5 Aralık 1934 tarih/2598 sayılı kanun ile milletvekillerini seçilme ve seçme hakkını sahip oldular. İlk kez kadınların oy haklarını kullandığı, aday olduğu TBMM V. Dönem seçimleri 08 Şubat 1935 yılında yapılmıştır. İlk kez bu seçimde 17 kadın milletvekili meclise girmeyi başarmıştır. Dolayısıyla, kadınlar TBMM’deki milletvekillerinin (400) %4,5’ini kapsadılar. Bu oran, 2007 seçimlerine kadar devam etmiştir. 1939-1943 seçimlerinde TBMM’ye 16 kadın milletvekili girdi, 1946 seçimlerinde ise bu oran 9’a düştü. Kadınların en düşük oranı (%0,61) 1950-1954 seçimlerinde gerçekleşti. TBMM’ye DP, CHP ve bağımsız partilerden 1’er kadın milletvekili girebildi. Ancak 1983 genel seçimlerinde oran 12’ye yükselmiştir. Bu arada kadın milletvekili sayısı 1999’da 22’ye, 2007’de de 50, 2011’de ise, 78 olmuştur. 2011 seçimlerinde AKP 45, CHP 19, MHP 3, BDP ve bağımsızlardan ise 11 kadın milletvekili seçilmiştir. (Keskin, 2011)

TBMM tarafından, 5 Aralık 1934 tarihinde kadınlara, milletvekili seçilme ve seçme hakkı getiren yasa kabul edilmiştir. Osmanlı’nın sonlarında 1934 dönemi, kadın haklarının, nasıl başladığı ve bu gücünün nasıl ortaya çıktığıdır. Bu süreç nasıl başlamıştır? I. Meşrutiyet ile başlayıp II. Meşrutiyetle birlikte büyük gelişme sağlayan kadın siyasal haklarının mücadelesinin, Cumhuriyet’e kadar uzandığı söylenmektedir. Tüm dünyada ortaya çıkan kadın hareketinin, siyasal toplumlarda güçlü bir katılım ve güç oluşturmuştur. Türkiye’de ise siyasal hakların kadınlar açısından yeni bir sürecin başlangıcı olmuştur. Kadınlar için toplum, siyaset, eğitim, hukuk ve ekonomik ilişkiler bakımından değişme ve gelişme sürecinin başlangıcı olmuştur. Bu dönem ise II. Meşrutiyetin dönemi olarak kabul edilmektedir. (Göksel, 2003)

Tablo 1. TBMM Milletvekilleri Cinsiyete Göre Dağılımı

SEÇİM YILI	PARLAMENTODA MİLLETVEKİLİ SAYISI	KADIN MİLLETVEKİLİ SAYISI	KADIN ORANI
1935	395	18	4.6
1943	435	16	3,7
1950	487	3	0,6
1957	610	8	1.3
1965	450	8	1.8
1973	450	6	1.3
1991	450	8	1.8
1999	550	22	4.2
2002	550	24	4.4
2007	550	50	9.1
2011	550	79	14.3
2015(Haziran)	550	97	17.6
2015(Kasım)	550	81	14.7
2017	543	76	14
2018(Güncel)	537	74	13.78

Kaynak: Kadın Adayları Destekleme Derneği, 2017

Toplumsal hayatta, sadece evin içinde eş ve annelik görevlerini üstlenen kadın, siyasal ortamlara girerek farklı bir statü, rol elde etmek istemiştir. Birçok basın, medya grubu bu konuyla yakından ilgilenmiş olduğundan çok etkili olmuştur. Basın, medya yoluyla tüm dünyada kadınlar, kendilerini ve tüm Avrupalı kadınları tanıma fırsatı bulmuşlardır. Kadınların, her konuda bilinçlenmesini, gelişmesini sağlayan birçok basın yayın medya grubu, hızla yayılmaya başlamıştır. Türk toplumunda yeni feminist düşünce sistemi, Jön Türk ve Osmanlı döneminde aynı düşünceye sahip kadınların, durumunu o tarihlerde birçok tanınmış yazar kaleme almıştır. Bu durum sayısız roman, piyes, şiir ve felsefi yazılara da konu olarak yer verilmiştir. O dönemin, kadın vakıf ve dernekleri kadın dergilerinde her çeşit toplumdan gelen kadınlara yönelik birçok konuda isteklerine yer verilmiş ve beklentileri sorulmuştur. . Kadınlar açısından çok önemli bir fırsat olmuştur. Kadınların mücadelesini anlatan, en iyi araştırmalar kaynak olarak karışımıza çıkmaktadır. (Taşkıran, 1973)

Avrupa'da Kadınların Parlamento'ya Katılım Oranları

Kanada da yıllık gelir kişi başına ortalama 44 bin 843 Dolar. Erkekler ortalama 40 bin Dolar Kadınlar ise yıllık ortalama 35 bin 013 Dolar, kazanıyor. Kanada'da Quebec bölgesi dışında, kadınlar 1917'de seçme ve 1920'de seçilme hakkına sahipken, Quebec'de seçme ve seçilme hakkı kadınlara 1940 yılında verildi. Doğum yapan kadınlar 105 gün doğum izni kullanma hakkına sahip. İstihdama katılım oranlarında çalışan kadın sayısı erkekleri neredeyse yakalamak üzere. Erkeklerin yüzde 81.60 kadınların ise istihdama katılım orana yüzde 74.50'dir. %99 oranla okuryazarlık da kadınlar erkeklerle eşittir. Ortalama yaşam süresi kadınlarda 73, erkeklerde 71 yıldır. Bütün bu olumlu verilere rağmen, Birleşmiş Milletler İzleme Raporu 2015'de Kanada'da cinsiyet ve kadına şiddet ayrımında artış olduğu, aynı işi yapan erkeklerin kadınlardan daha fazla ücret aldıkları kaydedildi. Ülkede, aile içi şiddet ve kadınların maruz kaldığı vakalara ilişkin verilerin sağlıklı olduğu savunulan Birleşmiş Milletler İzleme Raporu'nda, şiddet gören kadınların yasal ve fiziki korunmalarında da yeterli olmadığı belirtildi. (Tuncer, 2006)

Dünyada İsveç kadın hak ve özür lüğünün en çok geliştiği ülkelerden birisidir. Parlamento'nun yarısına yakın kısmı kadınlardan oluşmaktadır. Bu bakımdan İsveç demokrasi yönünden gelişmiş ülke sınıfına dahil edilebilir. Kadın haklarına önem veren, bu konuda çalışma ve düzenleme yapan ülkeler demokratik ülke olarak bilinmektedir. Çünkü kadın hakları demokrasinin bir kuralıdır. Ayrıca İsveç'te hemen her alanda faaliyet gösteren çok sayıda işletmenin varlığı da yine İsveç'in demokratik bir ülke olduğu sonucunu ortaya koymaktadır. (Erol, 1995)

Fransa'da kadınların seçme ve seçilme hakkına sahip olmaları 1944 yılında olmuştur. General de Gaulle'un zamanında geçici hükümetçe kabul edilen 21 Nisan 1944 tarihli kanun çıkartılarak Fransız kadınları seçme ve seçilme hakkını sahip oldular. 1945 yılında belediye seçimlerindeki kadınlar seçmen olarak oy kullanmışlardır. 33 kadın aynı yıl Kurucu Meclis'e seçilmiştir. Fransa'da kadınlara 1974'te %10. 1979'da ise %20 kota uygun görülmüştür. 25 Mayıs 1977 seçimlerinden önce Fransız parlamentosunda 577 sandalyenin 32'sine sahip bulunan kadınlar son seçimde harekete geçmiştir. Kadınlar toplumsal alanda eşitliğin sağlanmasını ve mecliste de eşitlik istiyorlardı. 1977 Mayıs'ında yapılan genel seçimlerde kadınlar yararına oldukça büyük bir kazanım sağlamıştır. Bu son seçimde meclisteki kadın milletvekili sayısı %100 artarak 63'e yükselmiştir. (Tekeli, 1998)

Fransa'da kadın milletvekili sayısının artışında ülkedeki çeşitli kadın örgütlerinin bir araya gelerek "Demain Parite" (Yarın Eşit Temsil) adlı bir şemsiye kuruluş oluşturmaları ve bu kuruluşun yarattığı kamuoyunun da etkisi olmuştur. Kadınlardan gelen katılım isteklerini değerlendiren Fransız Sosyalist Partisi seçime girecek adayların %30'unu kadınlar arasında seçme kararı vererek kadınların bu konudaki talebini gözler önüne sermiştir. (Arat, 1977)

1918'de başlayan ve aşamalı olarak gerçekleştirilmeye çalışılan kadınlara seçme ve seçilme hakkının verilmesi 1928'de tamamlanmıştır. (Çalışlar ve Uçkan 1997). İngiltere genellikle kadın kraliçe tarafından yönetilmiştir. 1952'de tahta çıkarılan II. Elizabeth ana kraliçe olarak hala İngiltere'yi yönetmektedir. İngiltere Avrupa'nın ilk kadın başbakanı olan Margaret Thatcher'la da hatırlanmaktadır. 1918'de ilk seçimden 1970 yılına kadar meclisteki kadın adayların oranı toplam adayların %5'inden, seçilenlerin de %4'ünden daha az olmuştur. Bu ilk değişim 1974 seçimleriyle başlamıştır. 1979 seçimlerinde adayların %8,4'ünü. 1983

seçimlerinde %10,9'unu 1987'de %14,2'sini. 1922'de 21,2'sini kadınlar oluşturuyordu. 1922'de meclise giren kadın milletvekillerinin oranı %9,2 olmuştur. Bu oran ilk ciddi yükseliş olarak kabul edilmiştir. Aynı yıl Avam Kamarası'na 62 kadın milletvekili seçilmiştir. Kadın milletvekillerinden 20'si Muhafazakar Parti'den, 37'si işçi partisinden, Liberal ve diğer partilerden seçilmişlerdir. (Tekeli, 1998)

Tablo2. Kadınların Avrupa Yasama Meclislerinde Temsil Oranı

Ülke	Toplam Temsilci	Kadın Temsilci	Kadın Temsil Oranı (%)
Almanya	614	195	31,8
Arnavutluk	140	8	5,7
Avusturya	183	59	32,2
Belçika	150	53	35,3
Bosna Hersek	42	6	14,3
Çek Cumhuriyeti	200	31	15,5
Fransa	577	70	12,1
Hollanda	150	55	36,7
İngiltere	646	128	19,8
İrlanda	166	22	13,3
İspanya	350	126	36,0
İsveç	349	165	47,3
İtalya	630	109	17,3
İzlanda	63	19	30,2
Letonya	141	29	20,6
Lüksemburg	60	14	23,3
Makedonya	120	34	28,3
Macaristan	386	41	10,6
Malta	65	6	9,2
Norveç	169	64	37,7
Polonya	460	94	20,4
Portekiz	226	44	19,5
Romanya	332	38	11,4
Slovakya	150	30	20
Slovenya	90	11	12,2
Yunanistan	300	40	13,3

Kaynak: Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi

İngiltere'deki kadınların başarısı öyle birden bire ortaya çıkmış bir olay değildir. Kadınların elde ettikleri bu haklar ise 1970'lere uzanmaktadır. Öncelikle siyasi partilerin kendi bünyelerinde ve değişik oranlarda uygulamaya koydukları "kotaların" yürürlüğe girmesi bu süreci başlatmıştır. Bu tür uygulamalara kadınların destekçisi olan derneklerin desteği de

eklenince bu olay o günden bu güne taşınmıştır. Buda göstermektedir ki kadınların milletvekili olarak seçilebilmesinde "kotaların" yürürlüğe girmesi gerçekten önemli bir etkiye sahip olmuştur. Kadınların kararlılığı ve istikrarı sonucu da İngiltere'deki bu başarı sağlamıştır. (Sümer, 2009)

Temsil sorunu olarak karşımıza çıkan, kadınların siyasal yaşama girmelerini kısıtlayan faktörler ve zamanla yaşadıkları sıkıntıları olarak bilinmektedir. Kadınların siyasal platformdaki temsil, Niceliksel ve niteliksel olarak ikiye ayrılır. Niceliksel temsil denildiğinde kadınların parlamentodaki temsil sayısına gönderme yaparken, niteliksel temsil parlamentoya giren kadınların, kadın sıkıntılarına bakılarak çözüm aranmakta etki sağlayıp sağlayamadıkları ile sosyal toplumdaki farklı kesimlere ait olan kadınları temsil edip edemedikleridir. Temsil edilebiliyorsa şayet nasıl ve ne şekilde etiklerine bakılmalıdır. Türkiye'de 2015 seçimlerinde parlamentodaki kadın üye sayısının artarak % 14.39'dan %18'e çıkartılmıştır; ancak erkek milletvekilleri sayısı ile karşılaştırılacak olursa bunun %82'sinin bayağı altında olduğu gözlenmektedir. Dolayısıyla siyasal yaşamda kadın ve erkek eşitliğinin sağlanmasının birincil olarak nicelik söylemindeki eşit temsil hakkına sahip olunmalıdır. (Ulucan, 1994)

Parlamento içerisindeki kadınların nicelik bakımından beklenen sayıda olmalarını başarmak için; önceki kısımlarda da anlatıldığı gibi kadınların eğitim ve iş ayrıcalıklarının erkekler gibi yararlanması sağlanmalıdır. Kadın seçmenlerin desteği ve artışı partiler arasında da rekabet yaratması kaçınılmazdır. Kadınların katılım olarak yüksek olması temsil edilmelerinde çok önemlidir. Kadınların erkeklerden farklı menfaat ve çıkar beklentilerine sahip olmaları bilinen bir gerçektir. Bu bağlamda doğal olarak siyasal yaşam içerisinde yaşanmakta erkek ve kadın temsilcilerin farklı beklentiler içerisine girdikleri bilinmektedir. Asıl konumuz olan kadın temsilcilerin tarafından bakarsak, parlamentoya seçilen kadınların, birincil olarak toplumdaki kadınların menfaatleri doğrultusunda çaba göstermeleri niteliksel olduğu bilinmektedir. Kadınların, çok az sayıda da olsa, siyasal yaşama girmeleri sonrasında, kadınların kendi aralarındaki bağların ve gücün yetersiz olması niteliksel temsil olarak karşımıza çıkan sorunlardandır. (Altuntaş, 2012)

Kadının Siyasal Hayata Katılımı ve Önemi

Kadının siyasal katılımını açıklarken değinilmesi gereken en önemli konuda kadının siyasal anlamda katılımının neden önemli ve gerekli olduğudur. Kadının siyasal hayata katılımının önemini kavramamız gerekmektedir. Kadının siyasal anlamda katılımının olup olmaması ya da kadın milletvekili ve parlamenter sayısının az olması neden sorun teşkil ediyor buna cevap vermek gerekmektedir. Bu soruya üç farklı bakış açısıyla bakarak cevap verilebilmektedir.

Öncelikle; daha fazla kadın parlamenter ve milletvekili olmalıdır çünkü kadınlar nüfusun büyük çoğunluğunu oluşturur ve bu çoğunluğun temsil edilmemesi adil ve eşit bir toplum oluşturmaktan çok uzaktır. (Usal, 2010) Bu "adalet" bakış açısıyla verilen cevaptır. Bir diğeri; "temsil ve kadının yararı" bakış açısıyla olmaktadır. Kadın ve erkek biyolojik olarak farklı bir takım özelliklere sahip olduğu bilinmektedir. Ve buna göre kadınları ancak bir kadının anlayıp temsil edebileceği, bir erkeğin yeterince anlayamayacağı ve kadınların isteklerine tam anlamıyla cevap verilemeyeceği şeklinde savunulmaktadır. Bir diğeri ise "demokrasi" bakış açısıyla verilen cevaptır. Çünkü kadınların olmadığı bir meclis ve parlamento yeterince demokratik

olmayacaktır. Bunların yanı sıra kadınların parlamentoda yer alması onlara özgüven kazandıracak ve topluma yararlı birer birey haline gelecekleri yönüyle de düşünülmelidir.

Özünde bu bakış açıların hepsi birbiriyle bağlantılı yürümektedir. Kadının neden siyasal hayatta olması gerekli, bunun önemine dair vurgulanan bakış açılarında biri diğerinin tamamlayıcısı ve açıklayıcısıdır. Eşit bir toplum oluşturmaktan geçen yol kadının siyasal hayata katılımını gerektirmektedir. Kadının parlamento ve mecliste varoluşu ile kadınları temsil edebilme güçleri artmakta, temsilde adalet gerçekleşmektedir.

Böylece daha adil ve demokratik bir düzen oluşturulur. Bu düzen ile demokratik temeller üzerine oturtulmuş, değerleri olan bir toplum meydana gelecektir.

Bu bakış açıları bir yana, kadının siyasal anlamda var olması yalnızca eşitlik ya da demokrasi konusunda bir kaygı taşımamaktadır. Kadının siyasal katılımını gerçekleştirmesi ile ekonomiye katılan kadın, ülkenin kalkınmasına büyük oranda etki etmektedir. Bu bağlamda eşitlik ve demokrasi açısından büyük önem taşıyan kadının siyasal hayata katılımı konusu perde arkasında ekonomik bir boyutta taşınmaktadır.

Ayrıca bunların yanında, Türkiye için büyük önem taşıyan Avrupa Birliği müzakere sürecinde de Avrupa Birliği'nin yürüttüğü kadına yönelik çalışmalar ile bizim de entegre olmamız yararımıza olacaktır.

Kadının Bireysel Anlamda Siyasal Katılımı

Tüm dünya ülkeleri, düzenli bir seçim sistemi, siyasal düzen oturtabilmek için yüzyıllık bir süreçten geçmişlerdir. Bu süreç savaşlarla, kimileri için anlaşmalarla, kimileri için ise ülkemizdeki gibi binlerce şehit vererek topraklarını kazanarak olmuştur. Ortak olarak yeryüzündeki tüm milletler için zorluğu bir süreç olduğudur. Düzenli bir sistem oluştururken bu sistemin içinde yer almak erkekler için de kolay olmamıştır. Bu anlamda tabii ki kadınların da mücadelesi ve kazanımları da zor ve uzun bir süreçten geçmiş, hala da geçmektedir. Kadınların bu mücadelesi çok daha zorlu ve çok daha uzun bir süreçten geçmektedir. Siyasal katılım şekillerinin kadın ve erkeklerde farklı farklı gerçekleşiyor olmasının ve kadının siyasal alanda geri planda kalmasının bireysel ve biyolojik ayrımlardan dolayı olduğu görüşleri mevcuttur ve daha fazla yaygın sınıfsal toplumsal ve kültürel etkenlere göre değişim gösterir görüşü onaylanmıştır. (Alkan, 1979) Başka bir bakışla da kadının sosyal ve bireysel anlamda pasif olarak görülmesinin kabullenilmesi ve kadının bunu içselleştirmesi de kadının siyasal hayata katılımının bu denli gecikmesinde ve erkek ile farklı süreçlerde gerçekleşmişinin arkasındaki psikolojik anlamda önemli bir etken olmuştur.

Kadın bireysel anlamda siyasal katılımına bakıldığında siyasal toplumsallaşma büyük bir etken olduğu görülmektedir. Kadın; siyasal anlamda bireysel katılımını gerçekleştirirken aile, çevre, eş durumundan etkilenecek oy kullandığı görülmektedir. Yapılan araştırmalar, evli kadınlar evli olmayanlara göre kocalarına bağımlı olarak daha çok sandık başına gittiği ve kocalarının siyasal tercihlerine uygun olarak oy kullandıklarını göstermiştir. Bir diğer araştırmaya göre, eşleri ile aynı siyasi partiye oy veren kadınların oranı; Hollanda da %92, Norveç'te % 88 ve Fransa da %89'dur.

TÜİSAD, siyasal katılma ve cinsiyet arasındaki ilişki ile ilgili bir araştırmasında kadının erkeğe göre oy kullanma eyleminin daha düzenli ve kararlı bir şekilde olduğunu tespit edilmiştir

(Katırcıoğlu, 2012: 32). Bu oran, kadınlarda %92 iken, erkeklerde %85'dir. Diğer verilere bakıldığında faal olarak siyasette faaliyet yapma erkeklerden çok daha aşağıda veri ve oranlar tespit edilmiştir. (Dursun, 2010) Koray, kitabında Avrupa Konseyi'nin yaptığı bir araştırmaya yer vermiştir. Bu araştırmaya göre, "Batı Avrupa'da erkeklerin %30'u ve kadınların %80'ini siyasetten anlamadıklarını söylemişlerdir". Yine aynı araştırmaya göre, "Orta Avrupa'da her üç kadından biri gazetede siyasi haber okuduğunu ve her üç kadından birinin de hiç siyaset konuşmadığını" saptamıştır. (Koray, 1992)

SONUÇ

Kavram olarak "cinsiyet" erkekler ile kadınlar arasındaki uluslararası biyolojik özelliklere dikkat çekerken, "Toplumsal Cinsiyet" kavramı, erkeklerle kadınlar arasındaki sosyal ilişkileri, belirli bir kurala göre tanımlamaktadır. Toplumda genellikle cinsiyet ilişkileri, yaşamın birçok alanında erkeklerin kadınlara göre daha baskın olduğu anlaşılmıştır. Toplumsal hayatta, kadınların genellikle ikinci plana atıldığı ve adil olmayan güç ilişkisi olduğu açıkça bellidir.

Toplumsal rollere, ilişkilere bakıldığında ise kadınlara atfedilen en önemli görev, analık rolüdür. Toplumda kadınlar, yeterince yardım edilmediğinde yetersiz kaldıklarında, annelik rollerini de gerektiği şekilde yerine getiremeyebilirler. Kadınlar, anneliğin yanı sıra, evin idaresinden de büyük oranda sorumludurlar. Evin tüm işlerinin, yapıldığı zaman, farkına bile varılmayan, fakat sadece yapılmadığında görülebilen, bu nedenle de "görünmez işler" denilmektedir. Genel olarak ev işlerinin, en belirgin özelliği de maddi bir menfaatin karşılığının olmaması "yorulduğu halde çalışma, anlamına gelmemesidir. (Günay ve Bener, 2016)

Siyaset alanında "aile desteği" kadınlar için çok önemlidir. Yapılan araştırmalar da siyasi partilerde görevlendirilen kadınların, birçoğunun da aile ve akrabaları parti üyesidir. Türk toplumunda, siyasi partilerde kadınların en önemli çalışmalarından biri olan, "parti kadın kollarının" oldukça etkili olduğu belirtilmektedir.

Toplumsal cinsiyet kavramının, temelini oluşturan siyasi iktidar ilişkisi, cinsel ve dini inanışlar oluşturmaktadır. Bunu örnekle açıklayacak olursak; toplumsal yaşam biçiminde erkeğin, her alanda kadına göre daha egemen güç oluşturması ve bilinçaltında kadının gelişimini kısıtlayan kurallara bağlı kalarak, kadını eve bağımlı kılmış olması ve kendi iktidarını daha güçlendirmiş olup, öne çıkarması kadını pasifize etmiştir. Böylelikle toplumun siyasi iktidar düşüncesi, kadın konusunu, siyasetten uzaklaştırmayı başarmıştır.

Her meslekte "kadın" olarak var olunamayacağı düşüncesi de çok önemlidir. Bir takım meslekler otorite, rekabet ve zor şartlar oluşturmaktadır. Feminenliği ölçülü olarak yıpratmış savı ağır basmaktadır. Kadını efemine kılan iş kolları mıdır? Kadın mesleği? Araştırmalarda gösteriyor ki bu sorunun, çoğunlukla bir evetle cevaplandırıldığı bilinmektedir. Bir kadını hassasiyet, zarafet, estetik, nezaket, şefkat, duygusallık, incelik vb. gibi farklılıkları kabul görmüştür. Bu özellikleri gerektiren meslekler, kadın mesleği olarak nitelendirilmiştir. Erkek değerlerini kapsayan iş kolları ise kadının, kendine ait özelliklerinin yıpranacağı ya da değer kaybedeceği düşünülmüştür. (Tan, 1996)

TBMM tarafından, 5 Aralık 1934 tarihinde kadınlara, milletvekili seçilme ve seçme hakkı getiren yasa kabul edilmiştir. Osmanlı'nın sonlarında 1934 dönemi, kadın haklarının, nasıl başladığı ve bu gücünün nasıl ortaya çıktığıdır. Bu süreç nasıl başlamıştır? I. Meşrutiyet ile

başlayıp II. Meşrutiyetle birlikte büyük gelişme sağlayan kadın siyasal haklarının mücadelesinin, Cumhuriyet'e kadar uzandığı söylenmektedir. Tüm dünyada ortaya çıkan kadın hareketinin, siyasal toplumlarda güçlü bir katılım ve güç oluşturmuştur. Türkiye'de ise siyasal hakların kadınlar açısından yeni bir sürecin başlangıcı olmuştur. Kadınlar için toplum, siyaset, eğitim, hukuk ve ekonomik ilişkiler bakımından değişme ve gelişme sürecinin başlangıcı olmuştur. Bu dönem ise II. Meşrutiyetin dönemi olarak kabul edilmektedir. (Göksel, 2003)

Siyasette kadının, erkeklere oranda daha fazla görevlendirilmesinin kadın adaylar için çok sınırlıdır. Gerçek manada kadınların, varlıklarını garanti kılacak, daha da güçlendirecek eşitliği sunabilecek yasal kuralların oluşturulmalıdır. Hazineden partilere verilen maddi yardımların, verilmiş sıralamasında birtakım şartlar değiştirilmelidir. Bu bağlamda kadın kollarının harcamaları daha da arttırılmalıdır. Kadınların eğitim seviyesinin yükseltilmesi, iş hayatına daha çok katılması ve statü olarak yükselmelerinin sağlanması gerekmektedir. Kadınların siyasi hayatta başarılı olabilmesi için sadece seçilmiş olmaları değil, yaptıkları görevle ilgili tecrübeye sahip olmaları yararlı olabilecektir. Siyasette kadının görevlendirilmesi oldukça çok sınırlıdır. Gerçek manada kadınların, varlıklarını garanti kılacak, daha da güçlendirecek eşitliği sunabilecek yasal kuralların oluşturulmalıdır. Hazineden partilere verilen maddi yardımların, verilmiş sıralamasında birtakım şartlar değiştirilmelidir. Bu bağlamda kadın kollarının harcamaları daha da arttırılmalıdır. Erkeklerin aktif çalışma hayatında önde olduğu bir toplumda, cinsiyete dayalı ayrımcılığın önüne geçilmelidir. Gelişmiş olan ülkelerde, kadın-erkek ayrımının olmadığı ve kadınların üst kariyerlerinde çok sayıda yer aldığı görülmektedir. Gelişmekte de olan ülkelerde de bu tür kadın-erkek ayrımcılığının minimum seviyeye indirilmesi ekonomik kalkınma için önemli bir katkı sağlayabilir. (Eser, 2007)

Özellikle ailede, eğitimde ve meslekte sosyal yaşamda eşitlik-özgürlük talepleri çok fazladır. Say (1998), yenilikçi feministlerin, "kadınlara fırsat eşitliği tanınmasını ve yetenekli olanların daha üst düzeyde toplumlarda yer almasını savunduklarını" belirtmiştir. (s. 148). Ayrıca, kadınların siyasi ortamlarda kabul edilmeleri için, Radikal Feministlerden ayrılması gerekmektedir. Kadınların, kabul edilmiş erkek egemen yapısını incelemeyen, katılmaları siyasi tecrübe kazanmalarının daha avantajlı olacağını kabul etmişlerdir. (Say, 1998)

Ahlak ve erdemlerin hiçe sayılmış bir toplumda, maalesef kadınlarımızı şiddetten hiçbir çözüm bulma koruyamamaktadır. Kadınların çektiği sıkıntılar çok daha büyük, aslında en başından ahlakın yavaş yavaş yitirilmesinden kaynaklanmaktadır. Kadın özgürlüğünün kuralları, kadını baştan tanımlayarak ve farklı kimliklerini hiçe sayarak, belirlemeye çalışılmıştır. Konuya ekonomik açıdan yaklaşımları bu doğrultuda söylemler yapılması isabetsiz kararlara sebep olmaktadır. Piyasa şartlarının kadınları küçümsediğini, ezdiğini savunanların, ekonomik özgürlük adına ucuz işçi olarak zorlanmaları kaçınılmazdır. Ortaya konan sabit görüşlü fikirler benzeri araştırmalar, kadına bağımsızlık değil oldukça sıkıntı ve mutsuzluk getirmektedir.

KAYNAKLAR

- Alkan, Türker, 1979, Siyasal Toplumsallaşma Ankara: Kültür Bakanlığı Yayını.
- Altuntaş Nezahat, Türkiye’de Farklılıklarına Rağmen Kadınlar: Post-feminist Çağda Türkiye’de Farklı Kadın Konumları, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2012, s.22 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Arat Necla, Susmayan Yazılar: Eğitim, Laiklik, Kadın ve Siyaset, Say Yayınları, İstanbul, 1977.
- Aytekin Barış, Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Kuramı Türkiye’de Kadın Emeğinin Etkinlik Çözümlemesi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2014, (Yayımlanmamış Doktora Tezi).
- Baykal Deniz, Siyasal Katılma Bir Davranış İncelemesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Ankara Üniversitesi, Ankara, 1970, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Bell Rachel Hannah, Erkek İşi Kadın İşi Dünyanın En Eski Kültürlerin de Cinsiyetin Tinsel Rolü, Epsilon Yayınları, İstanbul, 2003.
- Connell Robert William, Toplumsal Cinsiyet ve İktidar, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1998.
- Çadır Mustafa, Kadının Siyasal Yaşama Katılımında Siyasi Parti Kadın Kollarının Rolü, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, (Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi).
- Çaha Havva, Değişen Türkiye’de Kadın, Kadem Yayınları, İstanbul, 2014.
- Çağlar Nedret, “Kadının Siyasi Yaşama Katılımı ve Kota Uygulamaları”, Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, 1-48.
- Çalışlar Oral ve Uçkan Gökhan, 1997, Kadınların İsveç’i, İmge Kitabevi, İstanbul.
- Demirbilek Sevda, ‘Cinsiyet Ayrımcılığının Sosyolojik Açından İncelenmesi’, Finans Politika ve Ekonomik Yorumlar Dergisi, 2007, Cilt: 44, 12-27.
- Doğan Bahar Burtan, “Kalkınma İktisadının XX. Yüzyıldaki Gelişim Süreci, İktisat Politikalarına Etkisi ve Son On Yıllık Konjonktürün Disiplinin Geleceğine Olası Etkileri”, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2011, 41-83.
- Dökmen Zehra, Toplumsal Cinsiyet Sosyal Psikolojik Açıklamalar, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2009.
- Dursun Davut, Siyaset Bilimi, Beta Yayınları, İstanbul, 2006.
- Dursun, D . (2010). Ortadoğunun Ekonomik, Sosyal Ve Siyasi Yapı Özellikleri Üzerine Genel Tespitler. Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi.
- Erkal Mustafa, Sosyoloji, Der Yayınları, İstanbul, 1996.
- Erol Ahmet, Demokrasi, Örgütlenme Özgürlüğü ve İsveç Örneği, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1995.
- Ersoy Ersan, “Cinsiyet Kültürü İçerisinde Kadın ve Erkek Kimliği”, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2009, Cilt: 19, 209-231.
- Eser Bahadır, “Kadınların Siyasal Katılımını Artırmaya Yönelik Bir Yöntem Olarak Kota Uygulamaları”, Yerel Siyaset Dergisi, 2007, 1-28, s. 20.

- Geçgin, E. (2009). "Türkiye'de Kadınların Siyasal Katılımı: Ankara'da AKP'li ve CHP'li Kadın Karşılaştırması". VI. Ulusal Sosyoloji Kongresi, Toplumsal Dönüşümler ve Sosyolojik Yaklaşımlar, Bildiri Kitabı: İçinde 624-651. 1-3 Ekim 2009, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.
- Gökkaya Fusun, Anne-Babaların Cinsiyet Rolü Algıları ve Cinsiyete Uygun Yetiştirme Eğilimleri ile Okul Öncesi Çocukların Cinsiyet Rolü Gelişimi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 1994, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Göksel Nükhet Hotar, "Gündem Dışı Konuşması", TBMM Tutanak Dergisi, 2003, Cilt: 32, 5-57.
- Gücük Dursun, Kadınların Siyasal Katılımları ve Katılıma Etki Eden Faktörler, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2006, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Gül Songül Sallan, "Refah Devletinin Dönüşümünde Kadın Haklarında Annelik Hakkından Çalışma ve Aile Sorumluluğuna Geçiş", İnsan Hakları Yıllığı Dergisi, 2009, Cilt 27, 49-74.
- Günay Gülay ve BENER Özgün, "Kadınların Toplumsal Cinsiyet Rollerini Çerçevesinde Aile İçi Yaşamı Algılama Biçimleri", http://dergipark.ulakbim.gov.tr/tsadergisi/article/viewFile/50_00146764/5000_133927, (Erişim Tarihi: 16.04.2016).
- Heywood Andrew, Siyasi İdeolojileri, Adres Yayınları, Ankara, 2007.
- Keskin Nuray E., "Kadın Milletvekilleri (1935-2011)", <http://www.academia.edu/5395940/Kad%C4%B1nMilletvekilleri1935-2011>.
- Nesin Aziz, Kadın ve Yabancılaşma, Say Yayınları, İstanbul, 1992.
- Öztekin Ali, Siyaset Bilimine Giriş, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2001, s. 16.
- Phillips, A. 1995. The Politics of Presence. Oxford, UK: Oxford Univ. Press
- Say G., Siyasal Değişimde Kadın Boyutu, Kurtiş Matbaacılık, İstanbul, 1998, 11-244, s.61.
- Sullivan Thomas, "Introduction to Social Problems", Pearson Education, 2003, 12-27.
- Sümer Gülizar Çakır, Türkiye'de Kadın Milletvekilleri: 1935-1991, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya, 2009, s. 10 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Tan Mine, Bir Kadın Mesleği Öğretmenlik Kadın Gerçekleri, Say Yayınları, İstanbul, 1996.
- Taşkıran Tezer, Cumhuriyetin 50. Yılında Türk Kadın Hakları, Cumhuriyetin 50. Yıldönümü Yayınları, 1973.
- Tekeli Şirin, Batılı Kadının Siyasal Eşitlik Mücadelesi, Sabah Kitapçılık, İstanbul, 1998, s. 165.
- Tuncer Erol, Siyasette Kadın, Sosyal Demokrasi Derneği Yayınları, Ankara, 2006.
- Tunç Harun, "Toplumsal Cinsiyet Farklılaşması Üzerine Sosyolojik Bir Aratırma: Erkeklerin Küpe Takması Örneği", Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2009, Cilt: 7, Sayı: 33, 608-625.

- Tunçay, Mete (Çev.) Aristoteles (1975), Politika (İstanbul: Remzi Kitabevi)
- UğuzSabriye Çelik ve Ferhat TOPBAŞ, “Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Emeği: Turizm Sektörüne Betimsel Bir Yaklaşım” Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2014, Yıl: 2, Sayı: 7, 487-509.
- Ulucan Devrim, “Eşitlik İlkesi ve Pozitif Ayrımcılık”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1994, 21-25, s. 21.
- Un, “Important Concepts Underlying Gender Mainstreaming”, <http://www.un.org/womenwatch/osagi/pdf/factsheet2.pdf>, (Erişim Tarihi: 22.04.2016).
- Un, “The Role of Men and Boys in Achieving Gender Equality”, <http://www.un.org/womenwatch/daw/public/w2000/W2000%20Men%20and%20Boys%20E%20web.pdf>, (Erişim Tarihi: 12.04.2016).
- Yalçın Usal, S.S., 2014. 1960’larda Bir Departmanlı Mağaza Tasarımının Kadınların Yaşam Tarzı Bağlamında İncelenmesi –Kızılay GİMA Örneği, Ankara, Mimarlık 378, Temmuz/Ağustos, 69-72.
- Yumuşak İbrahim Güran, “Gelişmekte Olan Ülkeler ve Türkiye Açısından Kadın Eğitiminin Ekonomik ve Sosyal Boyutu Üzerine Bir Değerlendirme”, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2011, 1-11.
- Zorlu Rabia, Toplumsal Cinsiyet Olgusunun Farklı Eğitim Düzeyindeki Hemşireler Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2011, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).